



## Masal Uyarlamalarının Vladimir Propp'un Yaklaşımı ile İncelenmesi “Pamuk Prenses” Masalı Örneği\*

### Analysis of Fairy Tale Adaptations by Vladimir Propp's Approach Based on The Example “Snow White”

Derya PERK\*\*

#### Öz

Rus masal bilimci Vladimir Propp, 1928 yılında “Masalın Morfolojisi” adlı eserini ortaya koymuştur. Propp, bu eserinde masalların yapı özelliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bunun için de incelediği Rus masallarından yola çıkarak fonksiyon adını verdiği, masala hareket sağlayan davranışlar veya olaylar belirlemiştir. 31 adet olarak belirlediği bu fonksiyonları ise 7 kişinin üstlendiğini ortaya koymuştur. Buna göre kişi ve fonksiyon sayısı değişmemekte, ancak fonksiyonların sıralaması değişkenlik gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra fonksiyonlar aynı masal içerisinde çok kez tekrar edebilmektedir. Propp'un bu yaklaşımı günümüzde hala yazılı edebiyat alanında bir inceleme metodu olarak kullanılmaktadır. Bu çalışmanın amacı ise bu edebiyat bilimi inceleme metodunu uyarlamalar üzerinde kullanmaktır. Bu şekilde sözlü edebiyattan yazılı edebiyata, daha sonrasında ise görsel-ışitsel boyuta aktarılan masalın beyaz perdeye aktarımında ne gibi özelliklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Zira film süresi, senarist ve yönetmen dokunuşları, hatta oyuncu özellikleri gibi faktörlerden dolayı bir değişiklik olağandır. Öyle ki dinleyici ya da okuyucu olarak zihnimizde oluşturduğumuz masalsi imgeler artık başkaları tarafından belirlenmektedir. Bu noktada ise önemli olan masal filmi ile masalsi film arasındaki farkı göz ardı etmeden, uyarlanmada oluşan farkları belirleyebilmektir. Bahsettiğimiz üzere bu da Propp'un yapı inceleme yöntemiyle mümkündür. Bu yöntemle sırası değişen, çıkarılan ya da eklenen fonksiyonları belirlemek mümkündür. Ayrıca Propp'un 31 fonksiyonu arasında bulunmamasına rağmen uyarlamaya hareket sağlayan davranışlar da ortaya konulabilmektedir. Son olarak Propp'a ait olan ya da ortaya çıkan yeni fonksiyonların kim tarafından üstlenildiği de belirlenebilir ve orijinal metinden ne kadar uzaklaşıldığı ile ilgili veri toplanabilir. Sonuç olarak bu çalışmada edebiyat alanında masal türü incelemelerinde kullanılan bu yöntem ile Grimm Kardeşler tarafından yazıya geçirilen “Pamuk Prenses” masalı ve ondan yola çıkarak çekilen bir masal uyarlaması sekanslara bölünerek incelenmiş ve değişen tüm olgular ortaya konmuştur. Ayrıca Propp'tan bağımsız olarak eklenen fonksiyonların masala getirdiği hareket de açıklanmıştır.

**Anahtar sözcükler:** Masal, Grimm Kardeşler, Pamuk Prenses, Propp, fonksiyon, uyarlama

#### Abstract

Russian folklorist Vladimir Propp published his work “Morphology of the Folktale” in 1928. In his work, he aimed to define the structural features of tales. For this reason, based on the Russian tales he studied, he determined some behaviours or events that bring motion into tales, which he named as “function”. He theorised that 7 characters took over the functions, which he defined as 31 pieces. According to this, the number of characters and functions does not change, while the sequence of functions can. Besides, functions can be repeated many times in the same tale. Propp's approach is still used as a research method in written literature. The aim of this work is to apply this method to adaptations. In this way, the features of tales that emerge when tales are transferred from oral literature to written

\* Bu makale, Derya Perk tarafından Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Alman Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'nda, Doç.Dr. Ünal Kaya danışmanlığında hazırlanan “Die Übertragung des Grimmschen Märchens “Schneewittchen” auf die Leinwand” başlıklı doktora tezinden üretilmiş ve Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi'nin düzenlediği “4. Uluslararası Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Sempozyumu”nda sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

\*\* Araş.Gör.Dr., Ankara Üniversitesi, DTCF, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta:der@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1283-4315

literature and later on from visual to audial dimensions can be observed. A change is commonplace due to the length of the film, the touches of the scriptwriter and the director and even the characteristics of the cast. Henceforth, the fabulous images we formed in our minds either as a reader or an audience are determined by other people. At this point it is important to identify the differences that arise within the adaptation, without ignoring the difference between a movie like a tale and a fabulous movie. As mentioned earlier, this can be achieved only by Propp's method of structure analysis. This method enables us to find which sequences are changed, omitted or added. Furthermore, it is also possible to find behaviours that make adaptations vivid although they are not among Propp's 31 functions. Lastly, it is also possible to determine who has undertaken the functions that belong to Propp or those which have emerged recently and data concerning the original text can be collected. In conclusion, in this article, "Snow White" that was written by the Grimm Brothers and another tale adaptation based on it, has been divided into sequences, studied and variables have been put forward by applying this method that is used when studying tales in life. Moreover, the motions added to the functions apart from those of Propp's, have been explained.

**Keywords:** Tale, Grimm Brothers, "Snow White", Propp, function, adaptation.

### Edebiyat - Film İlişkisi

1907 yılında yaşanan ekonomik kriz, elbette film endüstrisini de derinden etkilemiştir. Azalan seyirci sayısı sebebiyle sinema sahipleri, izleyicinin ilgisini tekrar kazanmak amacıyla programlarına tiyatro oyunları ya da müzik dinletileri gibi değişik gösteriler eklemiştir. Bu durum 30'lu yıllarda sesli ve sözlü sinemaya geçişe kadar sürmüştür. Bu süreçte de edebiyat ve sinema ilişkisi derinleşmiş ve popüler kültürden geleneksel öğelere dönüş yaşanmıştır (Paech, 1988).

Bahsi geçen yıllardan günümüze kadar birçok edebi eser, beyaz perdeye uyarlanmış ve oldukça ilgi görmüştür. Günümüzde hala uyarlamaların sayısı ve önemi çoktur. Zira birçok eserin, daha önce filmleştirilmesine rağmen, uyarlamaları hâlâ yapılmaktadır. Ancak bir eserde yer alan motif ya da sembollerin filmleştirme safhasında kullanılması, o filmi bir uyarlama olarak adlandırmak için yeterli değildir.

Zira adaptasyon olarak da adlandırılan uyarlama, edebi bir eseri filme (Monaco, 2011, s. 11) ya da radyo gibi farklı bir araca dönüştürmektir (Best, 2004, s. 132). Bu noktada ise uyarlamanın birçok farklı tanımı olduğu ortaya çıkmaktadır ve Çetin Erus'un (2005, s. 17) da yönetmenin uyarlayıcı ve yaratıcı kişiliği üzerinde durduğu gibi "uyarlamanın tanımındaki farklılıklar, başarılı bir uyarlamanın ne demek olduğu sorusunun cevabında da kendini" göstermektedir. Özellikle masal uyarlamalarında bu büyük bir sorun yaratır, çünkü masal metni okurun hayal dünyasını kullanmasına olabildiğince izin verirken, filmde bu mümkün değildir. Film somuttur ve bu sebeple görsel işitsel öğeleriyle metinden ayrışır (Adanır, 2012, s. 141). Böylece okurun zihninde bireysel kodlarla oluşturduğu resim ekrana yansıyanla kısmen örtüşse bile aynı olamamaktadır.

Teorik olarak uyarlamalar, çeşitli heterojen fenomenler ile ilgilenen medyalararasılık başlığı altında konumlandırılmaktadır. Ancak edebi eserlerin filmleştirilmesi "*ut pictura poesis*" (Tr. resim gibi şiir) ile kısıtlanabilmektedir (Rajewsky, 2002, s. 7), çünkü medya değişimi özünde bir araçtan başka bir araca aktarım anlamına gelmektedir ve bu oldukça geniş bir açıklama olacaktır (Neuhaus, 2008, s. 14). Schneider (1981, s. 3) ise bu durumu farklı bir bakış açısıyla ele almakta ve dört önemli nokta üzerinde durmaktadır. Birincisi, bunun sanat sayılıp sayılamayacağı; ikincisi, elektronik bir araca bağlılık; üçüncüsü, üretimin bireysel olup olmadığı veya kaç kişi tarafından yapıldığı ve son olarak kişiler ve topluluklar tarafından nasıl alımlandığı.

Böylece üst başlık olan medyalararasılık içerisinde de net bir ayırmadan söz etmek mümkün değildir. Bu tür sınıflandırmalar oldukça zordur, çünkü başta belirttiğimiz gibi türler arasında farklılıklar vardır ve özellikleri değişkenlik göstermektedir.

### Masal Filmi

Masal filmi içerisinde masalsı öğeler barındıran bir türdür. Ancak Weinsheimer (2011, s. 413) 'in de vurguladığı gibi *masal filmi* ile *masalsı film* karıştırılmamalıdır. Zira önemli olan masalsı öğelerin, sadık bir şekilde metinden filme uyarlanmasıdır. Bazı filmlerde masalsı öğeler motif olarak kullanılabilen, ancak bu onların masal filmi olduğu anlamına gelmemektedir. Aynı şekilde salt filmler için üretilen güncel masalların,

masal filmi olarak sunulması da türlerini belirlemez ve bunlar edebiyat uyarlamasına dâhil edilemez (Kümpel, 2009).

Masal filmleri çocuk filmi olarak da sınıflandırılmaktadır. Hâlbuki bu tür hem çocuk hem de yetişkinler içindir. Öyle ki eski masal filmleri, jön filmleri olarak ortaya çıktıklarından yetişkinlere yönelikti. 30'lu yıllarda bu görüş biraz değişmiş ve pedagojik amaçlı olduğu ve olması gerektiği savunulmuştur. Bunun sebebi çocukların ahlaki gelişiminde masal filmlerinin etkili olması gerektiğiydi. Bazı pedagoglar tarafından çocukların "doğru" gelişiminde etkili olacağı düşünülen bu sav yanlış görülmüş ve 1957 yılı çocuk koruma kanunu ile 6 yaşından küçük çocukların ebeveynlerinin gözetiminde de bile olsa sinemada masal filmlerini izlemeleri yasaklanmıştı (Weinsheimer, 2011). Elbette bu kanun, prodüksiyonların masal filminden edindikleri kazancı azaltmış ve bu türün üretimini durdurmaya sebep olmuştur. 60'lı yılların ortasında ünlü isimlerin masal kahramanlarını canlandırmasıyla seyircide tekrar masal filmlerine karşı bir ilgi uyanmıştır. Hatta bu dönemde masal metnine sadık bir şekilde çekilen "Pamuk Prenses" ve "Kırmızı Başlıklı Kız" uyarlamaları oldukça başarılı bulunmuştur. 70'li ve 80'li yıllarda artık masal filmi repertuarı tamamen oluşturulmuş ve içerisinde gençlik sorunlarını barındıran yeni konularla ilgili filmler çekilmiştir (Wiedemann, 2010, s. 14). Yeni konuların sinema sektöründe yer almasına karşın hala izlenen masal filmleri, çok heyecan verici bulunmamakla birlikte hala pedagojik olarak da tartışılmaktadır (Weinsheimer, 2011, s. 417).

Tekrar tür sınıflandırmasına dönecek olunursa, masal filmlerini çocuk filmlerinden, fantastik filmlerden veya fantezi filmlerinden ayırt etmek gerektiği ve bunun edebi incelemelerle yapılabileceği söylenmelidir. Zira yapılan edebi incelemeler, masal türünü diğerlerinden ayırt edecek ve bir ayırım ya da sınıflandırmada yardımcı olacaktır. Bu çalışmada kullanılan Grimm Kardeşlerinin yazıya geçirdiği masalın uyarlamasında üzerinde durulması gereken husus, masalların son hallerine kadar birçok değişikliğe uğramış olmalarıdır. 1857 yılında Grimm Kardeşler tarafından son kez değiştirilmiş ve başka bir kalem değmeden basılmış bu masallar uyarlamalara kaynak metin oluşturmaktadır.

### Vladimir Propp ve Yaklaşımı

Vladimir Propp, 1895 yılında iki dilli olarak dönemin Alman kolonisinin bünyesinde olan Saratov'da dünyaya gelmiştir (Hauschild, 2010, s. 80). St. Petersburg Üniversitesinde Alman Dili ve Edebiyatı ve Rus Dili ve Edebiyatı okuyan Propp, çeşitli okullarda öğretmenlik yapmıştır. 20'li yıllardan itibaren Rus Coğrafya Topluluğu masal komisyonu üyeliği yapmıştı ve üyeleri Antti Arne, Kaarle Krohn ve Walter Anderson gibi isimlerin olduğu Fin Okulu çalışmalarını yakından takip etmekteydi. Fin Okulu'nun çabası geniş ve uluslararası bir masal repertuarı oluşturmak ve masalları masal tiplerine göre ayırmaktı. Ancak masal tiplerinin ayırımı zor olduğundan sınıflandırmada çift anlamlanmalar ve belirsizlikler oluşmuştu (a.g.e., 82). Bu belirsizlikten yolu çıkarak Propp, A. N. Afan'ev'in 100 masalını incelemiş (Pöge-Alder, 2011, s. 191-194) ve masala hareket sağlayan fonksiyonları tespit etmiştir. Bunlar;

- Fonksiyon I. (Açıklama: Bir Süreliğine Uzaklaşma; Sembol: □)
- Fonksiyon II. (Açıklama: Yasak; Sembol b)
- Fonksiyon III. (Açıklama: Yasak İhlali, Sembol c)
- Fonksiyon IV. (Açıklama: Bilgi Edinme, Sembol d)
- Fonksiyon V. (Açıklama: Hıyanet, Sembol e)
- Fonksiyon VI. (Açıklama: Aldatma Manevrası, Sembol f)
- Fonksiyon VII. (Açıklama: İştirak/Yardım Etme, Sembol g)
- Fonksiyon VIII. (Açıklama: Zarar Verme, Sembol A)
- Fonksiyon VIIa. (Açıklama: Eksiklik Durumu, Sembol α)
- Fonksiyon IX. (Açıklama: Aracılık Etme, Bağlantı Anı, Sembol B)
- Fonksiyon X. (Açıklama: Karşıt Harekete Geçme, Sembol C)
- Fonksiyon XI. (Açıklama: Yola Çıkma, Sembol ↑)
- Fonksiyon XII. (Açıklama: Bağışçının Birinci Fonksiyonu, Sembol Sch)
- Fonksiyon XIII. (Açıklama: Kahramanın Tepkisi, Sembol H)
- Fonksiyon XIV. (Açıklama: Büyülü Bir Nesnesinin Elde Edilmesi, Sembol Z)
- Fonksiyon XV. (Açıklama: Mekân Sağlama, Kılavuzluk Etme, Sembol W)
- Fonksiyon XVI. (Açıklama: Mücadele, Sembol K)
- Fonksiyon XVII. (Ayrılcı Özellik Koyma, İşaretleme, Sembol M)

- Fonksiyon XVIII. (Açıklama: Zafer, Sembol S)  
 Fonksiyon XIX. (Açıklama: Giderme, Kötülüğün Ya Da Eksikliğin Yok Edilmesi, Sembol L)  
 Fonksiyon XX. (Açıklama: Geri Dönüş, Sembol ↓)  
 Fonksiyon XXI. (Açıklama: Takip, Sembol V)  
 Fonksiyon XXII. (Açıklama: Kurtarma, Sembol R)  
 Fonksiyon XXIII. (Açıklama: Tanınmadan Varış, Sembol X)  
 Fonksiyon XXIV. (Açıklama: Asılsız İddia, Sembol U)  
 Fonksiyon XXV. (Açıklama: Sınama, Zor Görev, Sembol P)  
 Fonksiyon XXVI. (Çözüm, Sembol Lö)  
 Fonksiyon XXVII. (Tanınma, Sembol E)  
 Fonksiyon XXVIII. (Ortaya Çıkarma, Maske Düşürme, Sembol Ü)  
 Fonksiyon XXIX. (Transfigürasyon, Sembol T)  
 Fonksiyon XXX. (Ceza, Cezalandırma, Sembol St)  
 Fonksiyon XXXI. (Düğün, Tahta Çıkma, Sembol H)'dir (Propp, 1972)<sup>1</sup>.

Propp, bu belirleyici fonksiyonların yedi kişi tarafından üstlenildiğini ve bütün masalın bu yedi kişi etrafında gelişmekte olduğunu savunmaktadır. Propp'un bahsettiği yedi kişi dışında özellikle masal filmlerinde görülen tamamlayıcı kişiler, Pöge-Alder (2011:199) tarafından oluşturulan aşağıdaki açıklayıcı tabloda diğer kişiler ile bulunmaktadır:

No	Eylem Alanı	Kişi
1	Kahramanın Gönderilmesi Fonksiyonu.	Gönderen
2	Zor görev oluşturmak, kahramanı işaretlemek, düzmece kahramanı ortaya çıkarmak, gerçek kahramanı bulmak, ikinci kahramanı (erkek kardeş) cezalandırmak ve evlenmek.	Aranan Kişi
3	Bir şey bulma amacıyla yola çıkmak, başışının isteklerini yerine getirmek ve evlenmek.	Kahraman
4	Arama eylemi için yola çıkmak, başışının isteklerine olumsuz sonuç ile reaksiyon göstermek ve yasadışı iddiaları belgelemek.	Düzmece Kahraman
5	Büyülü nesneyi kahramana teslim etmek.	Başışçı
6	Kahramana mekân sağlamak, kötülüğü ya da eksikliği yok etmek, takipten kurtarmak, zor görevleri çözmede ve kahramanın değişiminde yardım etmek.	Yardımcı
7	Zarar vermek, mücadele etmek, kahramanla ihtilafa düşmek ve takip etmek.	Saldırgan
-	Davacılar, muhbirler ve bilgi sağlayıcılar.	Tamamlayıcı Öge olan Kişiler

<sup>1</sup> Fonksiyonların adlandırması/çevirisi, PROPP, V. (1972). Morphologie des Märchens. (Eimermacher, K). München: Carl Hanser Verlag künyeli eserden makalenin yazarı tarafından yapılmıştır. Semboller de bahsi geçen Almanca kaynaktan alınmıştır.

Vladimir Propp başlığı altında anlatılan fonksiyonların ve bunların kişiler üzerindeki dağılımının masal filmlerinde de mevcut olduğu aşikardır. Zira özünde film de bir metin aşamasından geçtiği için (Stam, 2000, s. 196) edebiyat bilimi kavramlarıyla açıklanabilmektedir. Bu sebeple de edebiyat bilimi içerisinde kullanılan inceleme yöntemlerini filmlerin üzerinde kullanmak şaşırtıcı sayılmaz.

Tıpkı edebiyat eleştirisinin film eleştirisine temel oluşturması gibi bunların arasında da bir ilişki vardır. Aynı zamanda unutulmamalıdır ki Umberto Eco, sanat ürünlerini "açık yapıt" olarak açıklamış ve hepsinin yaratıcısı tarafından istediği şekilde oluşturulduğunu dile getirmiştir (Kabadayı, 2018, s. 18).

Anlaşılabileceği üzere her iki türde de kavramlar değişse de yine zaman, mekân, kişi, kurgu gibi olgular mevcuttur. Öyle ki, masal metninde karşımıza çıkan fonksiyonlar eksilterek ya da eklenerek görselleştirilmiştir. Aynı şekilde sayısı değişkenlik gösterse de fonksiyonları üstlenen oyuncular yani kişiler de mevcuttur uyarlamada. Önemli olan ise sekansları doğru tespit edip yorumlamaktır. Bunun için de filmin incelenmesinde fonksiyon olarak kabul edilen davranış ya da hareketin önemini ölçmek gerekmektedir. Bu noktada belirtilmelidir ki, masal uyarlamalarında bu çok kolay değildir. Bunun sebebi metnin senaryolaştırılmış haline çok fazla yan olayın eklenebilmesidir. Masal filminin orijinalinde bulunmayan bu detayların elbette bir sebebi vardır. Bunlar masal filmine görsel zenginlik katmak, hikâyeye derinlik kazandırmak veyahut film süresini uzatmak olabilir.

Yan öykülerin başarılı bir senaryo akışı için gerekli olduğunu savunan Kıraç (2012, s. 85), olay örgüsündeki sarkmaların izleyiciyi rahatsız edeceğinden bahsetmiş ve bu sebeple filmde olayları, kişileri, mekânı ve hikâyenin tarihsel sürecini destekleyen yan öykülerin gerekliliğini vurgulamıştır.

Göz ardı edilmemesi gereken husus ise, bir masalı birebir görselleştirmenin zor olduğudur. Bunun sebebi masalsı öğelerin her dinleyici veyahut okuyucunun zihninde farklı oluşması ve tasarlanmasıdır. Örneğin masal metni bir ormanda geçmekte ise, herkesin zihninde beliren kavram farklıdır ve bu masalı uyarlayın kişinin göstereni herkesin düşüncesine cevap verememektedir. Gösterebilimsel yaklaşımdan uzaklaşıp tekrar seçilen masal inceleme yöntemine dönüşülecek olunursa, eserin yazarı dışında senarist, yönetmen ya da oyuncu gibi kişilerin aktarım esnasında ne kadar etkili olduğu da anlaşılmaktadır.

Buna örnek olarak bu çalışmada Grimm Masalları'ndan "Pamuk Prenses" masal metni ve bir uyarlaması Propp'un bakış açısıyla incelenmektedir.

### **"Schneewittchen und das Geheimnis der Zwerge" (Pamuk Prenses ve Cücelerin Sırrı) Filminin İncelenmesi ve Ek Fonksiyonların Belirlenmesi**

İncelemeye örnek olarak seçilen, 1992 yılında gösterime giren Ludvik Raza'nın "Schneewittchen und das Geheimnis der Zwerge [Sněhurka a sedm trpaslíků oder Sněhulienka oder Sněhurka]" (Pamuk Prenses ve Cücelerin Sırrı) filmidir. Alman-Slovak yapımı bu uyarlamasının seçilmesindeki ilk neden Grimm Kardeşlerin metninden yola çıkarak çekilmesi ve ortaya konması amaçlanan farkları en ayrıntılı şekilde göstermesidir. İncelemede izlenecek yol, Grimm Kardeşler tarafından 1857 yılında basılan son hali ile masal metninin Propp'un fonksiyonlarına göre incelenmesi ve elde edilen bilginin şablon olarak kullanılmasıdır. Bu şablona bağlı olarak uyarlama ile metin karşılaştırılarak;

- metinden farklı olarak yeni **eklenen** (EF)<sup>2</sup>,
- Propp'un 31 fonksiyonu arasında bulunan ancak metin incelemesinde bulunmayan,
- yer değiştiren,
- çıkarılan,
- değişmeyen fonksiyonlar tespit edilecektir.

Bu yöntem ile uyarlamasının metinden ne kadar uzaklaştığı ve değişimin senaryoya ne kattığı ya da neyi çıkardığını tespit etmek mümkün olacaktır. Ayrıca, bu fonksiyonların hangi kişiler tarafında üstlenildiği de ortaya çıkacaktır. Aşağıda bulunan tablonun solunda masal metninin fonksiyonları, sağ kısımda ise 87 dakikalık uyarlamasının sekanslarının incelenmesi sonucunda ortaya çıkan veriler bulunmaktadır.

<sup>2</sup> Ek Fonksiyonların detaylı açıklaması V. başlıkta yer almaktadır.

	“Pamuk Prenses” Masal Metni	“Schneewittchen und das Geheimnis der Zwerge” (Pamuk Prenses ve Cücelerin Sırrı) Uyarlaması
1)	Masalda Başlangıç Durumu <sup>3</sup>	Fonksiyon I
2)	<i>I. Bir Süreliğine Uzaklaşma</i>	EF 1
3)	<i>IV. Bilgi Edinme</i>	EF 2
4)	<i>V. Hıyanet</i>	EF 3
5)	<i>IV. Bilgi Edinme</i>	EF 2
6)	<i>V. Hıyanet</i>	Fonksiyon IX (Sembol B2)
7)	<i>VIIIa. Eksiklik Durumu (Sembol a6 <sup>4</sup>)</i>	<i>Fonksiyon IV</i>
8)	<i>VIII. Zarar Verme (Sembol A9)</i>	<i>Fonksiyon V</i>
9)	<i>VIII. Zarar Verme (Sembol A13)</i>	EF 4
10)	<i>IX. Aracılık Etme, Bağlantı Anı Sembol B6)</i>	EF 5
11)	<i>XI. Yola Çıkma</i>	<i>Fonksiyon IV</i>
12)	<i>XXIII. Tanınmadan Varış</i>	<i>Fonksiyon V</i>
13)	<i>XII. Bağışçının Birinci Fonksiyonu (Sembol Sch2)</i>	<i>Fonksiyon IV</i>
14)	<i>XII. Bağışçının Birinci Fonksiyonu (Sembol Sch7)</i>	<i>Fonksiyon V</i>
15)	<i>XIII. Kahramanın Tepkisi (Sembol H2 + H7)</i>	<i>Fonksiyon VIIIa. Sembol a6)</i>
16)	<i>II. Yasak</i>	EF 5
17)	<i>IV. Bilgi Edinme</i>	<i>Fonksiyon VIII (Sembol A13)</i>
18)	<i>V. Hıyanet</i>	EF 5
19)	<i>VI. Aldatma Manevrası</i>	<i>Fonksiyon XI</i>
20)	<i>III. Yasağı Çiğneme</i>	EF 6
21)	<i>VI. Aldatma Manevrası (Sembol f1)</i>	EF 1
22)	<i>VII. İştirak Etme</i>	<i>Fonksiyon IV</i>
23)	<i>XIX. Giderme, Kötülüğün ya da Eksikliğin Yok Edilmesi (Sembol L9)</i>	<i>Fonksiyon V</i>
24)	<i>II. Yasak</i>	<i>Fonksiyon IV</i>
25)	<i>IV. Bilgi Edinme</i>	<i>Fonksiyon XXIII</i>
26)	<i>V. Hıyanet</i>	<i>Fonksiyon II</i>
27)	<i>VI. Aldatma Manevrası</i>	<i>Fonksiyon XIII (Sembol H2 + H7)</i>
28)	<i>III. Yasağı Çiğneme</i>	<i>Fonksiyon XII (Sembol Sch7)</i>
29)	<i>VI. Aldatma Manevrası (Sembol f1)</i>	<i>Fonksiyon II</i>
30)	<i>VII. İştirak Etme</i>	<i>Fonksiyon II</i>
31)	<i>VI. Aldatma Manevrası (Sembol f2)</i>	Masalda Başlangıç Durumu
32)	<i>XIX. Giderme, Kötülüğün ya da Eksikliğin Yok Edilmesi (Sembol L9)</i>	<i>Fonksiyon I</i>
33)	<i>II. Yasak</i>	<i>Fonksiyon II</i>
34)	<i>IV. Bilgi Edinme</i>	<i>Fonksiyon VI</i>
35)	<i>V. Hıyanet</i>	<i>Fonksiyon VI Sembol f1)</i>
36)	<i>VI. Aldatma Manevrası (Sembol f2)</i>	<i>Fonksiyon VII</i>
37)	<i>VI. Aldatma Manevrası</i>	<i>Fonksiyon XIX (Sembol L9)</i>
38)	<i>VI. Aldatma Manevrası (Sembol f1)</i>	<i>Fonksiyon IV</i>

<sup>3</sup> Bu adlandırma için bkz. PROPP, V. (1987). *Masalların Yapısı ve İncelenmesi*. (Çev. Doç. Dr. Hüseyin Gümüş,). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

<sup>4</sup> Sembollerin detaylı açıklaması için bkz. PROPP, V. (1972). *Morphologie des Märchens*. (Eimermacher, K). München: Carl Hanser Verlag.

39)	III. Yasağı Çiğneme	Fonksiyon V
40)	VII. İştirak Etme	EF 7
41)	IV. Bilgi Edinme	EF 5
42)	V. Hıyanet	Fonksiyon IV
43)	XVII. Ayrıcı Özellik Koyma, İşaretleme (Sembol M3)	Fonksiyon V
44)	XXVII. Tanınma	Fonksiyon X
45)	XIX. Giderme, Kötülüğün ya da Eksikliğin Yok Edilmesi (Sembol L9)	Fonksiyon II
46)	XXXI. Düğün, Tahta Çıkma	Fonksiyon VI (Sembol f2)
47)	IV. Bilgi Edinme	Fonksiyon II
48)	V. Hıyanet	EF 8
49)	XXX. Ceza, Cezalandırma	Fonksiyon XXVIII (31)
50)		EF 9
51)		EF 10
52)		Fonksiyon VI
53)		Fonksiyon VI (Sembol f1)
54)		Fonksiyon III
55)		Fonksiyon VII
56)		Fonksiyon XVII (Sembol M3)
57)		Fonksiyon XXVII
58)		Fonksiyon XIX (Sembol L9)
59)		Fonksiyon IV
60)		Fonksiyon V
61)		EF 11
62)		Fonksiyon XXX
63)		EF 12

*Pamuk Prenses* masalı incelemesinde Propp'a ait toplam 49 fonksiyon tespit edilmektedir. *Schneewittchen und das Geheimnis der Zwerge [Sněhurka a sedm trpaslíků oder Snehulienka oder Sněhurka]* (*Pamuk Prenses Ve Cücelerin Sırrı*) uyarlamasının incelemesinde ise toplam 63 fonksiyon tespit etmek mümkündür. Liste incelendiğinde metin ve uyarlama arasındaki fark anlaşılabilir ve eklenen (17 yeni "EF" ve 12 adet Propp'tan), 15 adet çıkarılan, 10 adet yer değiştirilen ve 24 adet aynı kalan fonksiyonları görmek mümkündür.

Buna göre; flashback yöntemi ile geçiş yapılan masalın başlangıç durumu ve kahramanın annesinin ölümü masal metninden farklı olarak 31. ve 32. sıraya taşınmıştır. Masal filmi kralın yani babanın haçlı seferlerine çıkması ile başlamaktadır. Bu sebeple Propp'a ait bir fonksiyon senaryonun başına eklenmiştir (Fonksiyon I). Diğer kahraman olan Prensin de film senaryosuna yoğun olarak dâhil edilmesi neticesinde filmin devamında beş yeni fonksiyon tespit edilmektedir. Bunlar sırayla, prensin kılık değiştirip saray soytarısı olarak sarayda bulunması (EF 1), cücelerin masalın öz halinde bulunmayan bir robot icat etmeleri (EF 2), prensin, kahramanın zor durumda olduğunu fark edip yardımına koşması (EF 3), yardımcının kahramana yardım etmesi (EF 2) ve aracılık etme (Fonksiyon IX) durumudur. Aynı kalan iki sahneden sonra yeni bir fonksiyon eklenerek saldırganın sevinç sahnesi (EF 4) ve metinde var olmayan bir şövalyenin saldırganı yardım etmesi (EF 5) görülmektedir. Burada belirtmelidir ki bu yardım Lüthi'nin (2004) altını çizdiği gibi bir cinsel arzudan kaynaklanmamaktadır. İlerleyen sahneler aynı kalırken saldırganın şövalyeden yardım isteği ve bunun karşılık görmesi neticesinde yeni bir fonksiyon (EF 5) daha eklenmiştir. Uyarlamada kahraman direkt saldırgan tarafından ret edilmese de (Fonksiyon VIII – Sembol: A9) ve onu ormana götüren kişi avcı olmasa da öldürme emri (Fonksiyon VIII – Sembol: A13) şövalye tarafından üstlenilmiştir. Bu noktada yeniden saldırganı yardım etme fonksiyonu (EF 5) devreye girmekte ve metinden uzaklaşmaktadır. Metinde benzer şekilde kahraman öldürülmez ve ormanda yol almaya başlar. Bu

sahnelerden sonra tekrar metinde bulunmayan fonksiyonlar senaryoya eklenmiştir. Bunlar; bir saray çalışanının prene yardımı (EF 6) ve bu yardım sonucunda prensin saraydan uzaklaşması (EF 1). Bu sahnelerden sonra bir yer değişimi tespit edilmektedir. Masal metninde 21. ve 22. Sırada bulunan IV. Bilgi Edinme ve V. Hıyanet fonksiyonları öne alınmıştır. Ayrıca, başışının üstelendiği fonksiyonlarda senaryoya eklenmemiş ve sonraki 3 fonksiyonun sıralamasında oynamalar olmuştur. Dizilim ayrıca bir yasağın konması (Fonksiyon II) ve başta bahsi geçen doğum ve ölüm sahnesinin buraya taşınmasından kaynaklanmaktadır. Devamın küçük değişikliklerle devam eden senaryonun diğer sekansı aynı kalmıştır. Ancak masal için oldukça önemli olan tarak sahnesinin çıkarılması masal filmini epeyce değiştirmiştir. Filmde 8 fonksiyonun çıkarılmasının yanı sıra önem taşıyan nokta masallar için önemli olan üçlük yapının böylece kırılmış olmasıdır. Masal filminin devamında Propp'ta bulunan ancak masal metninin sıralamasında yer almayan bir fonksiyon daha eklenmiştir. Prens karşıt harekete geçerek (Fonksiyon X) kahramanı arama kararı alır. Uyarlamada, bir yer değişikliği ile yasağın (Fonksiyon II) da gösterilmesi ile saldırganı ait sahneler yer alır. Sonrasında ise beş fonksiyon senaryoya eklenmiştir. Bunlar sırayla, başışçı / yardımcının tekrar yasak getirmesi (Fonksiyon II), tamamlayıcı kişi ve düzmece kahraman olan şövalyenin yaralanması (EF 8), sonucunda maskesinin düşürülmesi (Fonksiyon XXVIII) ve ölmesinin (EF 9) yanı sıra saldırganın başışçıya zarar vermesidir (EF 10). Aynı kalan sekanslardan sonra bilgi edinme ve hıyanetin (Fonksiyon IV, Fonksiyon V) sıralamada yeri değişmektedir. Bu noktada saldırgan sahip olduğu aynaya zarar verir (EF 11) ve metinden farklı biçimde cezalandırılarak bir manastıra gönderilir (Fonksiyon XXX). Ve böylece bundan sonra gelmesi gereken fonksiyonlar senaryodan çıkarılmış olur. Son sahnede ise metinden sadece en başta görülen baba figürü tekrar ortaya çıkar ve kahramanı bulur (EF 12).

Uyarlama ve metin karşılaştırmasından yola çıkarak tüm fonksiyonların bahsi geçen kişiler üzerindeki dağılımını da tespit etmek mümkün olmuştur. Bu dağılım aşağıda belirtilen tablo ile ayrıntıları ile gösterilmektedir.

<b>Uyarlamada rol alan kişiler ve üstlendikleri fonksiyonlar.</b>		
Kraliçe	<i>Saldırgan</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Fonksiyon IV</li> <li>➤ Fonksiyon V</li> <li>➤ Fonksiyon VIIIa. (Sembol a6)</li> <li>➤ Fonksiyon VIII (Sembol A13)</li> <li>➤ Fonksiyon VI</li> <li>➤ Fonksiyon VI (f1)</li> <li>➤ Fonksiyon VI (f2)</li> <li>➤ Fonksiyon XXX</li> <li>➤ EF 4</li> <li>➤ EF 11</li> <li>➤ EF 10</li> </ul>
Yedi Cüceler	<i>Başışçı</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Fonksiyon XII. (Sembol Sch7)</li> <li>➤ Fonksiyon II</li> <li>➤ EF 2</li> </ul>
Yedi Cüceler	<i>Yardımcı</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Fonksiyon XIX (Sembol L9)</li> <li>➤ Fonksiyon II</li> <li>➤ Fonksiyon EF 2</li> </ul>
Prens / Saray Soytarısı	<i>Yardımcı</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Fonksiyon XIX (Sembol L9)</li> </ul>
Prens / Saray Soytarısı	<i>Aranan Kişi</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Fonksiyon XXVIII</li> </ul>
Şövalye	<i>Gönderen</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Fonksiyon IX (Sembol B6)</li> </ul>
Pamuk Prenses	<i>Kahraman</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>➤ Fonksiyon IX (Sembol B2)</li> </ul>



		<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Fonksiyon XI</li><li>➤ Fonksiyon XIII (Sembol H2 + H7)</li><li>➤ Fonksiyon III</li><li>➤ Fonksiyon VII</li><li>➤ Fonksiyon XVII (Sembol M3)</li><li>➤ Fonksiyon XXVII</li></ul>
Prens / Saray Soytarısı	<i>Kahraman</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Fonksiyon X</li><li>➤ EF 1</li><li>➤ EF 3</li></ul>
Şövalye	<i>Düzmece Kahraman</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Fonksiyon X</li></ul>
Şövalye	<i>Tamamlayıcı Kişi</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>➤ EF 9</li><li>➤ EF 8</li><li>➤ EF 5</li></ul>
Anne	<i>Tamamlayıcı Kişi</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Fonksiyon I</li></ul>
Kral	<i>Tamamlayıcı Kişi</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Fonksiyon I</li><li>➤ EF 12</li></ul>
Hizmetçi Kadın	<i>Tamamlayıcı Kişi</i>	<ul style="list-style-type: none"><li>➤ EF 6</li></ul>

Oluşturulan tabloda uyarlamada rol alan kişiler ve üstlendikleri fonksiyonlar gösterilmektedir. Tablonun sol kısmında uyarlamada rol alan kişiler belirtilmiştir. Hemen karşısında ise bunların Propp'un belirlediği yedi kişiden hangisine tekabül ettiği yazılmıştır. Yedi kişi arasında bulunmayan, ancak hikâyeye bir hareket sağlayan diğer kişiler ise "tamamlayıcı kişi" olarak isimlendirilmiştir. Tablonun sağ kısmında ise uyarlamada rol üstlenen kişilerin hangi fonksiyonları yerine getirdiği hakkında bilgi verilmiştir. Bu noktada da bir sonraki başlıkta açıklamaları bulunan Ek Fonksiyonlar görülmektedir.

### **Eklenen Fonksiyonların Açıklaması**

*EF-1 Prens, kılık değiştirerek sarayda yaşar.*

Prens, yani kahraman gizlice saraya girer ve kılık değiştirmiş şekilde burada yaşar.

*EF-2 Bağışçı veya yardımcı kahramana yardım etme kararı alır.*

- a) Bağışçı veya yardımcı kahramanı bulmak için diğer kahraman olan prense yardım etmeye karar verir.
- b) Saraydan bir çalışan bağışçı veya yardımcının saraydan kaçmasına yardım eder.
- c) Bağışçı veya yardımcı kahramanı bulmak için krala yardım etmeye karar verir.
- d) Bağışçı insanlığa hizmet eder.

*EF-3 Prens kahramanın zor durumda olduğunu fark eder.*

Bir olay neticesinde prens kahramanın zor durumda olduğunu fark eder.

*EF-4 Saldırgan sevinç gösterisinde bulunur.*

Saldırgan, eksikliği giderdiğini düşünerek sevinç gösterisinde bulunur.

*EF-5 Bir kişi saldırganı yardım eder.*

Sarayda çalışan bir hizmetli kötülük yapması için saldırganı akıl vererek ya da davranışıyla yardım eder.

*EF-6 Bir kişi, aile üyelerine yardım etmeye karar verir.*

Tamamlayıcı öge niteliğinde olan bir kişi aile üyelerine kahramanı aramada yardım eder.

*EF-7 Saldırgan birine, zarar vermeden bir hediye sunar.*

- a) Saldırgan yardımları ve emeği karşılığı bir kişiye bir hediye sunar.  
b) Bir kişinin yaralanması neticesinde kahraman bir sıkıntıdan kurtulur veya bir sıkıntı bertaraf edilir.

*EF-8 Bir kişinin yaralanması kahramana fayda sağlar.*

Bir kişinin yaralanması ile kahraman amacına yaklaşır.

*EF-9 Kişilerden biri kahramanı ararken hayatını kaybeder.*

Kahramana yardım etmeye ve onu bulmaya çalışan bir kişi bu misyonda hayatını kaybeder.

*EF-10 Saldırgan yardımcıya zarar verir.*

Saldırgan karşı tarafa zarar verebilmek için yardımcıya da zarar verir.

*EF-11 Saldırgan kendine ait olan bir nesneye zarar verir.*

Saldırgan kriz anında kendisine ait ve masal için değerli olan bir nesneye zarar verir.

*EF-12 Bir aile bireyi kahramanı bulur.*

Kahramanın etrafında bulunan bir aile bireyi kahramanı uzun süre aradıktan sonra bulur.

## **Sonuç**

Edebiyat bilimi içerisinde farklı edebi türler üzerinde uygulanabilen birçok inceleme yöntemi vardır. Bunlardan biri de, bir masal inceleme yöntemi olan “Propp'un 31 Fonksiyon ve 7 Kişi” kuramıdır. Propp'un geliştirdiği bu yöntem ile masal fonksiyon olarak adlandırılan davranış dizini üzerinden incelenebilmektedir. Masala hareket sağlayan bu fonksiyonlar ise yine Propp tarafından belirlenen yedi kişi tarafından üstlenilmektedir.

Bilinmektedir ki, özünde bir metin olan masal uyarlamaları da edebiyat biliminin inceleme yöntemleriyle ele alınabilir. Bunun sonucunda tıpkı masal metni incelemesinde olduğu gibi film de detaylı bir şekilde yorumlanabilmektedir. Bunun için bu çalışmada Grimm Kardeşler tarafından yazıya geçirilen “*Pamuk Prenses*” masalının metin incelemesi yapılmış, Propp'un belirlediği fonksiyonlar metin içerisinde bulunmuş ve bunların hangi kişiler tarafından üstlenildiği gösterilmiştir. Aynı yöntem seçilen masal uyarlaması üzerinde de uygulandığında ise filmleştirme sürecinde birçok değişimin yapıldığı görülmüştür. En önemlisi ve çalışmanın özünü oluşturan Ek Fonksiyon adı verilen, Propp'un fonksiyonları arasında bulunmayan, ancak filme hareket sağlayan yeni fonksiyonlar tespit edilmiştir.

Kısacası Propp'un masal inceleme yöntemi, bir masal uyarlamasında kullanılmış ve böylece filmin orijinal metinden ne denli uzaklaştığı ortaya çıkarılmıştır. Zaten sözlü bir gelenekten yazıya geçirilen masalın, görsel - işitsel boyuta taşındığında uğradığı değişimin nedeninden ziyade bir inceleme metodu örneği sunulmaya çalışılmıştır.

## **Kaynakça**

- Adanır, O. (2012). *Sinemada anlam ve anlatım*. İstanbul: Say Yayınları.
- Best, O. F. (2004). *Handbuch literarischer fachbegriffe*. Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag GmbH.
- Çetin Erus, Z. (2005). *Amerikan ve Türk sinemalarında uyarlamalar: Karşılaştırmalı bir bakış*. İstanbul: ES Yayınları.
- Hauschild, C. (2010). Vladimir Propp (1895-1970). M. Martinez, M. Scheffel (Ed.), *Klassiker der modernen Literaturtheorie* içinde (ss. 80-104). München: C.H. Beck oHG.
- Kabadayı, L. (2018). *Film eleştirisi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kıraç, R. (2012). *Sinemannın ABC'si*. Say Yayınları.
- Kümpel, P. (2009). *Zur stilistik der DEFA-Märchen: Exemplarische analysen zur filmischen und narrativen gestaltung von märchenverfilmungen aus der ehemaligen DDR*. Saarbrücken: VDM Verlag.
- Lüthi, M. (2004). *Märchen*. München: J.B Metzler Verlag.
- Monaco, J. (2011). *Film verstehen-Das lexikon: Die wichtigsten fachbegriffe zu film und neuen medien*. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.

- Neuhaus, S. (2008). *Literatur und Film: Beispiele einer medienbeziehung*. Würzburg: Verlag Königshausen & Neumann GmbH.
- Paech, J. (1988). *Literatur und film*. Stuttgart: J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung.
- Pöge-Alder, K. (2011). *Märchenforschung*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co.KG.
- Propp, V. (1972). *Morphologie des Märchens*. (K. Eimermacher, Ed.). München: Carl Hanser Verlag.
- Propp, V. (1987). *Masalların yapısı ve incelenmesi*. (H. Gümüş, Çev.). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Rajewsky, I. O. (2002). *Intermedialität*. Tübingen und Basel: A Francke Verlag.
- Schneider, I. (1981). *Der verwandelte text: Wege zu einer theorie der literaturverfilmung*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Stam, R. (2000). *Sinema teorisine giriş*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ráža, L. (1992). Schneewittchen und das Geheimnis der Zwerge [Sněhurka a sedm trpaslíků oder Snehulienka oder Sněhurka]. ČSSR/Almanya.
- Weinsheimer, S. (2002). Märchenfilm. T. Koebner (Ed.), *Reclams Sachlexikon des films* içinde (ss .415-417). Stuttgart: Reclam jun.
- Wiedemann, D. (2010). *Die defa: Märchenfilme*. Berlin: DEFA-Stiftung.